

A PUNT DE SORTIR

LINGÜÍSTICA, per LL. NICOLAU D'OLWER,
Professor a l'Escola de Bibliotecàries.

EN PREPARACIÓ

FLORICULTURA I ARBORICULTURA, per
T. GRIGNAN, Professor a l'Escola dels Bells
Oficis.

RESUM DE BOTÀNICA, per P. JOAQUIM DE
BARNOLA, S. J.

L'ARQUITECTURA ROMÀNICA, per J. PUIG
I CADAFALCH, Membre de l'Institut.

MINERVA

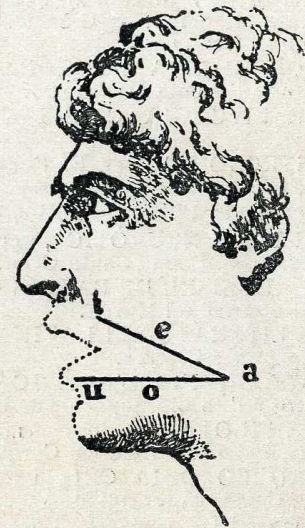
COL·LECCIÓ
CONEIXEMENTS

POPULAR DELS
INDISPENSABLES

Vol. XVIII

35 cènts.

LINGÜÍSTICA

PER

LLUÍS NICOLAU D'OLWER

Professor a l'Escola de Bibliotecàries

MINERVA

COL·LECCIÓ POPULAR
DELS CONEIXEMENTS INDISPENSABLES
EDITADA PEL CONSELL DE PEDAGOGIA
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

CADA VOLUM: 35 CÈNTIMS

OBRES PUBLICADES

1. — OCEANOGRÀFIA, per JOSEP MALUQUER, Enginyer, Secretari de la Junta Municipal de Ciències Naturals de Barcelona. (*Segona edició.*)
2. — RESUM DE GEOGRAFIA D'EUROPA, per JOÀN PALAU VERA, Professor a l'Escola Superior de Bibliotecàries.
3. — NOCIONS DE LITURGIA CRISTIANA, per J. TARRÉ, Prevere.
4. — RESUM D'ASTRONOMIA, per E. FONTSERÈ, Professor a la Facultat de Ciències de Barcelona.
5. — EL RADI, per ESTEVE TERRADES, Membre de l'Institut.
6. — LA NEUROSIS I ELS NEURÒTICS, per J. ALZINA I MELIS, Director del Manicomi de la Santa Creu.
7. — UNA VISITA AL MUSEU DE BARCELONA, per J. FOLCH I TORRES, Bibliotecari del Museu.
8. — NOCIONS DE LITERATURA LLATINA, per CARLES RIBA, Doctor en Filosofia y Lletres.
9. — RESUM DE GEOGRAFIA D'AMÈRICA, per JOÀN PALAU VERA, Professor a l'Escola Superior de Bibliotecàries.
10. — ELS JOCS DE PILOTA, per JOSEP ELIAS I JUNCOSA, Vicepresident de la Federació Atlètica Catalana.
11. — RESUM D'ARQUEOLOGIA CRISTIANA, per JOSEP GUDIOL, Prevere, Conservador del Museu diocesà de Vich.
12. — L'EDAT DE LA PEDRA, per P. BOSCH GIMPERA, Professor a la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona.
13. — LA METAFÍSICA, de FRANCESC XAVIER LLORÈNS, Professor que fou a la Facultat de Filosofia y Lletres de Barcelona.
14. — NOCIONS D'INDUMENTÀRIA, per LLUÍS LABARTA, Professor a l'Escola Catalana d'Art Dramàtic.
15. — DRET MUNICIPAL VIGENT, per ISIDRE LLORET, Director de l'Escola de Funcionaris.
16. — HIGIENE DE L'ALIMENTACIÓ, pel Dr. J. TARRUËLLA, Professor lliure en malalties digestives.
17. — FRASES FAMOSES, per LLUÍS SEGALÀ I ESTALELLA, Membre de l'Institut.
18. — LINGÜÍSTICA, per LLUÍS NICOLAU D'OLWER, Professor a l'Escola de Bibliotecàries.

MINERVA

COL·LECCIÓ POPULAR DELS CONEIXEMENTS INDISPENSABLES
EDITADA PEL CONSELL DE PEDAGOGIA
DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

VOLUM XVIII

LINGÜÍSTICA

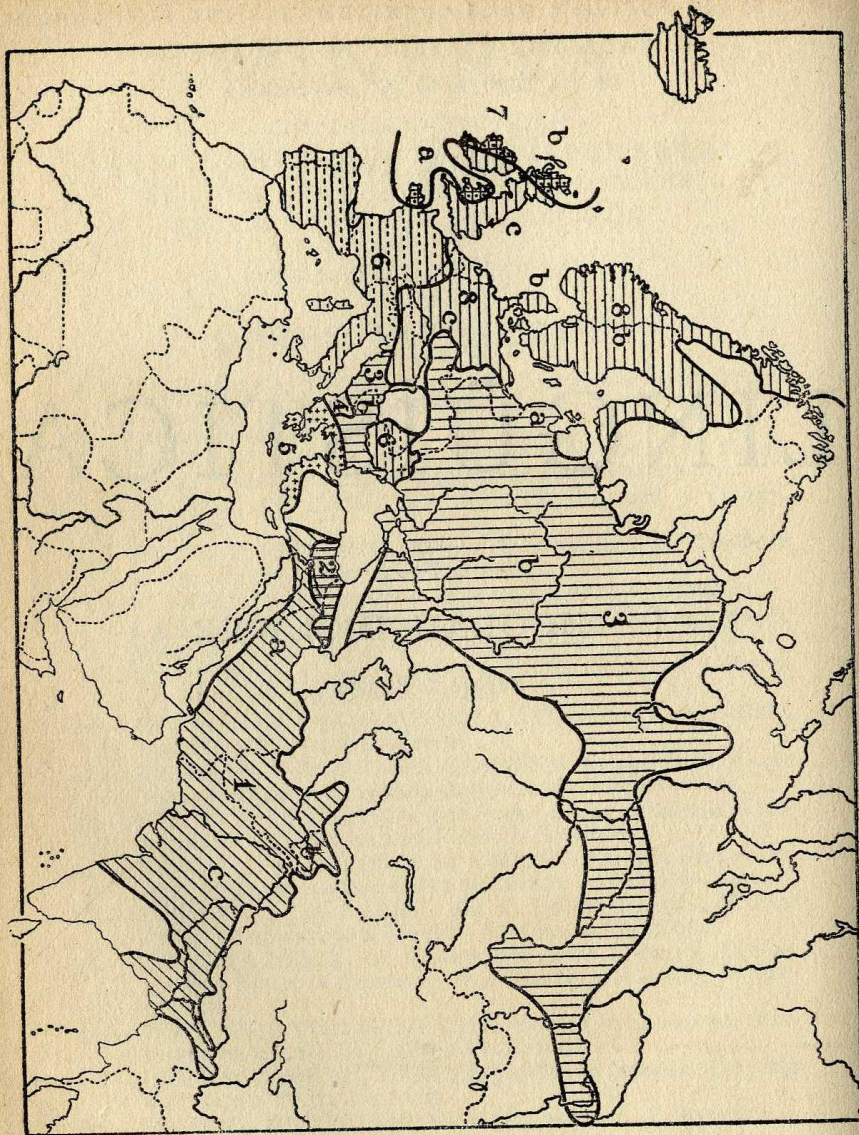
PER

L. NICOLAU D'OLWER

Membre de l'Institut

BARCELONA

DIPÒSIT GENERAL: BONAVÍA & DURÀN, BOQUERIA, 20

I

QUÈ ÉS UNA LLENGUA

I. — LLENGUA. LINGÜÍSTICA

Molt cert és que l'home pot usar diversos mitjans per expressar i per comunicar les seves sensacions i els seus pensaments; el més avinent, però, i el propi seu és el llenguatge. La totalitat de paraules i combinacions de paraules usades en comú per un poble amb designi expressiu o comunicatiu, és el que nomenem LLENGUA.

La LINGÜÍSTICA, que és la ciència del llenguatge, té per objecte l'estudi de les lleis segons les quals el llenguatge humà es descabdella i les diverses formes — llengües — que ell ha revestit i revesteix.

El més simple dels elements plenament significatius és la paraula. Ella es compon de síl·labes o articulacions, amb alternància d'elements fonètics, vocàlics els uns, consonants els altres. Aquesta és la característica de la paraula, en oposició al crit: que és *articulada*. Les paraules vénen a ésser tals, deixant d'ésser una juxtaposició de síl·labes, mitjançant l'accent que redueix les síl·labes a una unitat superior. Les paraules, per formar una frase, no poden acoblar-se arbitràriament; han de fer-ho seguint la construcció particular de cada llengua.

Sons, paraules, accent i construcció, constitueixen, doncs, una llengua.

II. — ELEMENTS DEL LLenguATGE

§ 1. *Els sons.* — A l'estructura — igual en tots els hòmens — de la fàrinx i de la caixa de ressonància formada per la boca i les fosses nasals — que és on els sons es produeixen —, correspon en tots els hòmens la facultat d'emetre els mateixos sons. No hi ha cap llenguatge humà que no pugui ésser après, com a llengua materna, per un infant de qualsevol raça.

L'autòpsia dels afàsics ha demostrat com l'afàsia correspon sempre, i per tant s'ha deduït que respon, a una lesió molt evident de la meitat posterior — o només que del terç, potser — de la tercera circumvolució frontal esquerra o dreta — esquerra en un 95 per 100.

És curiós d'observar que si el primer so que l'infant produeix és el de *a*, no desplega, però, la gamma sonora dintre d'una sèrie orgànica. Molt conegut és, i d'innegable aplicació a les transforma-

cions fonètiques, l'angle vocàlic — antic triangle del canonge tortosi Orchell —, que mostra com són vocals extremes la *a* gutural, la *i* palatal i la *u* labial, entre les quals hi ha la *e* gutopalatal i la *o* gutopalatal.

Doncs bé; molt abans de conèixer la vocal pura *i*, l'infant pronuncia la mixta *e* i el diftong *ai*. L'ordre en què van apareixer les consonants — *gu*, *n*, *b*, *m*... — exclou també qualsevol idea de sèrie orgànica ni gradual.

La classificació fonamental dels sons és en continus i explosius. Aquests són les consonants propiament dites o mudes que s'han de pronunciar recolzades en un so continu, i que no són durables. Els sons continus comprenen el que ara solen dir-se vocals i consonants líquides, entre les quals la diferència és imprecisable: la *i* i la *u* poden pronunciar-se lliures o recolzades, la *l* i la *r* encara són vocals, devegades, en sanscrit, i també ho eren en indoeuropeu antic la *m* i la *n*. La qualitat de

continus d'aquests sons, fa que variïn llur quantitat, i que un mateix so es pugui donar llarg o breu. Això que esdevé en totes les llengües, només sol notar-se quan entre els dos termes hi ha una relació fixa, com hi era, de dos a u, en les llengües clàssiques.

§ 2. *Paraules*. — Una observació del llenguatge, per molt superficial que sigui, ens mostra l'existència de dugues categories de paraules: les que poden dividir-se en altres i les que no; és a dir, paraules com *ullferit*, *corprès*, etc., que nomenem COMPOSTES, i altres com *ull*, *mal*, *cor*, *cap*, etc., que nomenem SIMPLES.

De paraules simples notarem que n'hi ha unes de PRIMITIVES i altres de DERIVADES. Així, per exemple: *amorós*, *amorosament*, *amorosíssim*, *amorosíssimament*, *amoretà*, *amorejar*, *enamorar-se*, *desenamorar-se*, *enamorat*, *desenamorat*, *enamoradet*, *enamorament*, *enamoradament*, *enamoradiç*, *enamorador*, *enamoradíssim*, etc., deriven d'*amor*. És a dir, una setzena de paraules — i aquesta xifra podria augmentar-se fàcilment — derivades d'una sola primitiva.

Els elements que ens han servit per derivar de *amor* tota aquella sèrie de paraules s'anomenen AFIXOS DE DERIVACIÓ, dels quals els uns es preposen a la paraula primitiva (*prefixos*) i els altres se li postposen (*sufixos*).

La derivació té dos avantatges: d'una part la claretat del concepte, i d'altra l'alleugeriment de la frase. Per exemple: el concepte «de la manera més sense amor de totes», podem expressar-lo amb una sola paraula. Del primitiu *amor* amb el prefix *en-* i el sufix *-a* formem el verb denominatiu *enamora-r* («donar amor»); amb el sufix *-i*, de participi pretèrit, indiquem el que ja ha rebut completa l'acció del verb, *enamorat* («ple d'amor»), que pot elevar-se a superlatiu amb

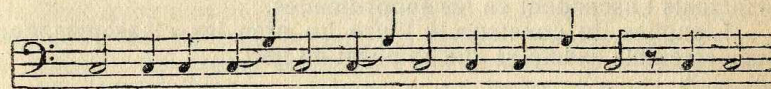
el sufix *-íssim*, *enamoradíssim* («el més ple d'amor de tots»); i amb el sufixo *-ment*, que s'agrega a les formes femenines dels adjectius per formar adverbis, tindrem *enamoradíssimament* («de la manera més plena d'amor de totes»), que amb el prefix negatiu *des-* dona el significat que cercàvem «de la manera més sense amor de totes», *desenamoradíssimament*, paraula derivada del primitiu *amor* mitjançant sis sufixos.

§ 3. *Accent*. — L'accent és una inflexió de la veu, que afectant una síl·laba la posa de relleu entre les altres que constitueixen la paraula: si pronunciéssim una paraula sense accent deixaria d'ésser paraula per esdevenir una juxtaposició de síl·labes.

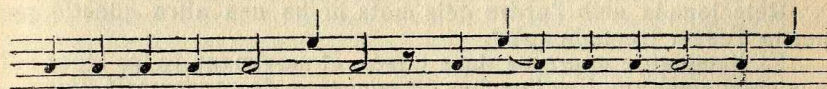
Modernament, l'accent és d'intensitat; abans era d'elevació.

Dels dos elements d'harmonia que tenien les paraules — la quantitat i l'accent de les síl·labes —, aquest és el que ha predominat, tot modificant-se.

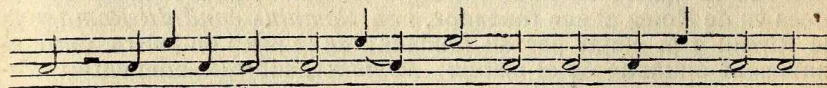
Tenint en compte que la relació de quantitat síl·làbica breu i llarga era d'un a dos, i que en grec l'interval d'àtona a tònica era com d'una quinta, fàcil es de comprendre que una llengua així formada, tenia una musicalitat ben diferent de les modernes. La pronunciació grega pot notar-se en el pentagrama. Les paraules amb què Sòcrates condemnat acabava la seva peroració als jutges — prosa senzillíssima i improvisada —, farien:

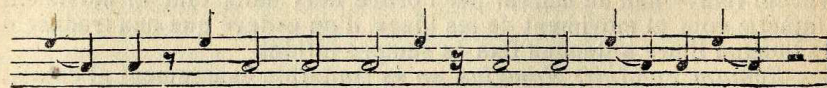
'Αλ-λὰ γὰρ ἦ - δη ὤ - ρα ἄ - πι - ἐ - ναι, ἐ - μοι

μὲν ἄ - πο - θα - νου - μέ - νω, ὁ - μῖν δὲ βί - ω - σο - μέ -

νοις. Ὁ - πό - τε - ροι δ' ἡ - μῶν ἔρ - χο - νται ἐπ' ἄ - μει - νον

πρᾶ - γμα, ἄ - δη - λον παν - τί, πλὴν ἢ τῷ θε - ῶ.

L'efecte musical seria molt més gran si en compte d'aquell text (PLATÓ, *Apologia*, XXXIII), transcrivísim un paràgraf de Demòstenes o una composició versificada.

La distinció de quantitat sil·làbica anà perdent-se, i a l'ensem l'accent es transformava fins a esdevenir intensiu com el nostre. Així no quedava altra diferència que entre síl·labes tòniques i àtones, diferència que anà esborrant-se cada vegada més, per çò com la síl·laba accentuada acaba per ensombreir i per fer desaparèixer les altres.

§ 4. *Construcció*. — Per la CONSTRUCCIÓ — manera de relligar les paraules — hi ha llengües de *construcció lliure*, on l'ordre dels mots és indiferent, i llengües de *construcció fixa*, on aquell ordre està subjecte a normes invariables.

La construcció fixa s'anomena *descendent*, quan ordena així, per exemple: *filius cæli potest designare virum ad cælum*, es a dir: subjecte, verb, complement, i l'atribut postposat al substantiu. S'anomena *ascendent* quan ordena a l'inrevés del tot, per exemple: *ad cælum virum designare potest cæli filius*.

La construcció descendent és la pròpia del francès (*le fils du ciel peut designer un homme au ciel*), com l'ascendent ho és del turc. La construcció anglesa i la xinesca, exactament iguals, ordenen: subjecte, verb, complement, i preposen l'atribut al substantiu. Aquesta construcció sembla la més lògica: *heaven's son can design a man to heaven*. — La construcció alemanya és descendent en les oracions principals i ascendent en les subordinades.

Llengües de construcció lliure ho eren les clàssiques, com ho demostren els exemples que he posat en llatí.

III. — EL LLENGUATGE I EL PENSAMENT

Relacionada amb l'ordre dels mots hi ha una altra qüestió que merita d'ésser tractada apart.

El llenguatge expressa dues coses, el moviment de les idees i el moviment sintàctic. Les llengües clàssiques — de construcció lliure — marquen el primer per l'ordre dels mots, i el segon per les desinències. En la oració *Romam condidit Romulus*, el moviment de les idees va de Roma al seu fundador, i en *Romulus condidit Romam* va de Ròmul a la ciutat per ell fundada; en la una i en l'altra, però, el moviment sintàctic és el mateix: *Romulus*, subjecte-nomatiu; *Romam*, complement-acúsatiu.

Les llengües que han perdut les desinències — llengües de construcció fixa — han de marcar per l'ordre dels mots tant el moviment sintàctic com el moviment de les idees, d'on esdevé que una traducció de llengua lliure a llengua fixa és sempre infidel.

Romam condidit Romulus no és traduïble exactament al català. O bé hem de donar la preferència al moviment de les idees, i dir llavors *Roma fou fundada per Ròmul*, trastocant el moviment sin-

tàctic; o bé, donant preferència a aquest, trastocar el de les idees, dient *Ròmul fundà Roma*. Prefereisc la traducció primera.

Com Bréal observa, és propi del llenguatge l'expressar nostres idees d'una manera molt incompleta. En realitat, per una *el·lipsi interior*, suplím les relacions que el llenguatge hauria d'expressar. De poma fem *pomera* i de presó *presonera*, donant al sufix un significat ben diferent; i fins la categoria de l'actiu i del passiu, fonamental en l'ordre ideològic, amb prou feines la distingeix la llengua: *camí* és el viatge i el lloc per on hom viatja.

El llenguatge, molt sovint, no expressa el pensament, es limita a provocar-lo. Regnier nomena *sintaxi interna* el treball de subordinació i d'associació que l'esperit ha d'executar per entendre el significat, per exemple, de *Rail-road insurance Company*.

IV. — DINAMISME DEL LLENGUATGE

Interessant és d'estudiar una llengua estàticament, però encara ho és més d'estudiar-la en la seva evolució.

El llenguatge és imitatiu; es transmet oralment — per çò és que els sords de naixença són muts —; i de primer per imitació, després per hàbit, una paraula es repeteix. Mai cap obra humana no és idènticament exacta a una altra; així inconscientment van introduint-se canvis i variacions en el llenguatge per obra exclusiva dels seus parladors.

Un llenguatge mor si deixa de parlar-se, i si continua parlant-se es transforma. Exemple del primer, els llenguatges primitius de Catalunya; exemple del segon, el llatí, que dut a nostra terra anà convertint-se en l'actual llengua catalana, sense haver-hi cap solució de continuïtat.

La transformació d'una llengua — que li és la vida i li és la mort — obeeix quatre ordres de causes: evolució fonètica, analogia morfològica i sintàctica, renovació lèxica i alteració semàntica.

§ 1. *Evolució fonètica*. — L'evolució fonètica, en sa major partida, s'explica per la tendència al menor esforç, a què duen la peresa dels òrguens i el predomini de l'accent. Aquest origina l'ensordiment de les vocals àtones, i aquella la sonorització de les consonants. Grimm (1822), aplicant-la a les llengües teutòniques, donà nom a aquesta llei, que ja fou entrevista per Rask pocs anys abans (1818).

Les paraules catalanes *freixe*, *calze*, *religió*, *somni*, derivant de les llatines *fraxinum*, *calicem*, *religionem*, *somnium*, no menys que la clàssica *Samnium* de la llatina arcaica *Sabinium*, són testimonis de l'ensordiment de les síl·labes àtones. *Cuppa*, *ripa*, *habere*, *Stephanus*, devenint *copa*, *riba*, *haver*, *Esteve*..., són una confirmació de la llei de Grimm.

L'evolució fonètica afecta la pronunciació d'una llengua, substituint un so o un nexa de sons per un altre. La pronunciació — o sigui l'ús de certs sons en determinades combinacions — és perfectament

inconscient en el llenguatge matern, i cada parlador o generació de parladors no en coneix més que una. Si, doncs, un so donat evoluciona en determinades circumstàncies fins a esdevenir un altre, aquest inconscientment i necessària substitueix el seu predecessor en cada paraula que s'escau sota les mateixes lleis, per çò com el so antic deixa d'ésser usat i desapareix del llenguatge. El canvi fonètic, com a tal, no admet excepcions.

En llatí, per exemple, la *c* davant de *ae*, *oe*, *e*, *i*, *y*, perdé el seu antic so de *k*, iniciant una evolució que en català i en francès ha acabat en el so de *s* sorda (de *Kikero* a *Cicero*). Doncs no hi ha un sol cas exceptuat.

Es molt errat, però, de comparar les lleis fonètiques amb les lleis naturals.

Una llei natural és la manera breu d'expressar el fet, testimoniat per l'experiència universal, que tals causes, en tals circumstàncies, produeixen universalment tals efectes.

Les lleis fonètiques no tenen aquest absolutisme; estan limitades en el temps i en l'espai. Una llei fonètica no és universal ni és eterna, no és més que la conformitat observada en el tractament d'un so o d'un nexce de sons dintre d'una àrea lingüística en un temps determinat.

El llatí, per certes lleis, es transformà en les llengües neollatines: per çò com aquestes lleis no són universals, les llengües neollatines són més d'una; per çò com no són eternes, la transformació pogué ocórrer.

Les lleis fonètiques no són tampoc matèria de convenció com les lleis positives. Hi intervé la naturalesa — les tendències naturals — i també hi intervé la voluntat humana. Una determinada classe o categoria de persones pot arribar conscientment a desviar la pronunciació de la majoria, però encara que el moviment s'hagi iniciat partint de pocs casos, si se n'apodera el poble l'universalitza, converteix la moda en llei. El llenguatge és propietat del poble, i el poble és molt simplista.

Una de les causes majors d'evolució fonètica és la pronunciació per estrangers. Tota llengua que s'estén acaba per fraccionar-se.

Encara hi ha una altra font d'alteració fonètica, i és la mala adaptació de l'escriptura als sons. Quan una paraula no l'aprenem de viva veu, correm gran risc de pronunciar-la malament. Així esdevé, per exemple, quan una paraula morta la tornem al llenguatge viu. En català, ara, pronunciem *car* — paraula que era desusada i que hem reintegrat a la vida — amb accent i fent sonar la *r*: els antics, de segur que la feien àtona i amb *r* muda — fonèticament, doncs, igual a *que*. Les mateixes causes han produït formes igualment errades, com *minue* per *minve* i *agreviar* per *agreujar*.

§ 2. *Analogia*. — El canvi analògic no afecta, com el fonètic, la pronunciació del llenguatge, sinó la formació, flexió, sintaxi i sig-

nificat de paraules soltes o de acoblaments de paraules. L'obrar o el no obrar d'aquest principi no està subjecte a regles de cap mena; però sempre que obra ho fa segons una lògica rigorosa. Pot definir-se com la recerca d'un quart terme proporcional a tres de coneguts. Instintivament, per exemple, es forma la proporció

gras : grassa = fort : FORTA

en la qual, si la formació *gras*, *grassa* és etimològica, derivant d'un adjectiu llatí amb terminació per cada gènere; la formació *fort*, *forta* és purament analògica, car l'adjectiu llatí només té que una terminació per masculí i femení.

En llatí arcaic, *prior* i *posterior*, etc., són dels tres gèneres: *senatus consultum prior*, diu Valeri Antias; *bellum punicum posterior*, Cassi Emina. Més tard, per analogia de noms com *praetor*, *soror*, etc., aquella forma s'especialitzà en masculí i femení, i per analogia de *corpus*, *genus*, etc., se li formà el neutre *prius*, *posteriorius*, etc. El grec *όκτώπους* i el llatí *meridional*, en comptes de *όκτώπους* i *meridial*, només s'expliquen que per l'analogia de *έπτάπους* i *septentrional*.

A res més que a l'analogia no obeeixen els canvis per metaplasme i les dobles formes dels heteròclits. Per analogia tingueren singular noms essencialment plurals, com *consules* (*con-sedentes*) i *omnes* (*homines*); per analogia amb *september*, el llatí vulgar digué *octember*, en lloc d'*october*; per analogia amb els altres infinitius, *essere* i no *esse*; per analogia amb *sumus*, *sutis* i no *estis*, etc.

En començar, tot canvi analògic és un vulgarisme, i es té consciència que ho és, fins a tant que la forma etimològica deixa d'usar-se correntment i esdevé arcaisme. Prenent exemples de la nostra llengua, veiem que els plurals etimològics com *màrgens*, *vèrgens*, *còvens*, estan ja gairebé del tot arreconats per obra dels analògics *marges*, *verges*, *coves*, mentre que de les formes *conec* i *coneixo* preval encara la primera. Construccions com «tu *els hi* dónes» — per comptes de «tu *els* dónes», formada analògicament sobre «tu *li* dónes» que s'ha entès «tu *l'hi* dónes» — són d'ús general, i només que els gramàtics en veuen la falsetat; en canvi, tothom s'adona que és un vulgarisme inacceptable el «passi-ho bé tingui» que ha brollat al costat de «passi-ho bé», per analogia de «bon dia» i «bon dia tingui», «bona nit» i «bona nit tingui».

L'evolució fonètica i l'analogia, doncs, obren en contradicció l'una de l'altra. La primera per diferenciar antigues unitats; la segona per abolir antigues diferències, restaurant paral·lelismes destruïts pel canvi fonètic.

§ 3. *Renovació lèxica*. — La renovació lèxica d'una llengua té lloc en dues maneres: amb paraules derivades d'altres del patrimoni lingüístic i amb importació de lèxic estranger.

El procés formatiu amb elements propis té dues parts: l'*externa*,

o addició d'un element del llenguatge a un altre — coneguts ambdós — i llur combinació en una sola paraula; i la *interna*, o adaptació del compost a son ús especial, portant la subordinació d'un element a l'altre.

Així ho veiem, per exemple, en les llengües neollatines, que tenen per la formació d'adverbis el sufix *-ment* (ablatiu llatí *mente*), i que pel futur, elements anteriors com *donar* i *has* els ajunten en una sola paraula, *donaràs*. Aquesta és la primera part. La segona és el pas del sentit propi d'aquestes combinacions — que era «amb manera amical» i «tens [quelcom davant teu] per donar», al sentit d'adverbi i de futur equivalents al llatí *amice* i *donabis*, que tomben en desús.

També varia el lèxic d'una llengua, dintre dels seus elements hereditaris, per generalització de formes dialectals, arcaisme, neologisme, preciosisme, etc.

Les paraules que diem les hem apreses d'un altre, parlés o no parlés la nostra llengua. Si no és alguna tribu isolada, tota comunitat lingüística pren de comunitats estrangeres un cert nombre de paraules. L'acceptació més planera és la dels noms que entren amb els objectes que designen; menys sovint es dona el cas d'acceptar noms estrangers per objectes ja coneguts i denominats en la llengua. Els noms abstractes, els adjectius, els verbs i les partícules són més difícils d'entrar: exigeixen una convivència molt íntima entre dos pobles, — com la dels llatins i els germànics a l'hora de néixer les llengües neollatines.

La mixtió estrangera que és molt gran — i en la vida moderna molt més que en l'antiga — en quant al lèxic, és molt petita en la fonètica i gairebé que nul·la en la gramàtica: un nom grec passava al llatí, però declinant-se en llatí; un verb germànic passava a les neollatines, però conjugant-se com els verbs hereditaris; nosaltres catalanitzem la flexió de tota paraula estrangera que entra en la nostra llengua: de *sportman*, per exemple, fem el plural *sportmans*, de *kiosk*, *kioskos*, d'*àlbum*, *àlbums*, etc.

El nombre de préstecs, reconegut ja per Sòcrates-Plató en la llengua grega, creix quan un poble ha estat deixeble d'un altre, quan n'ha rebut la cultura.

§ 4. *Alteració semàntica*. — El llenguatge es transforma, no sols per canvis en el cos de les paraules, sinó que també per canvis en el llur esperit, per canvis de significat. Les figures que els retòrics nomenen metàfora, sinècdoque i metonímia són instintives a tots els pobles.

Comença ja una paraula, aplicada concretament a un objecte, per despertar idees diferents als uns que als altres. Un bacallà és cosa molt diversa per a l'ardit pescador d'Escòcia i per al pagès de terra endins, que n'esqueixa les salades llenques al cim d'una muntanya. Pel diferent concepte que ells tenen del bacallà, pendran el nom de aquest com font de metàfores divergents i potser que la de l'un inintel·ligible a l'altre. L'associació d'idees ve per la semblança — ge-

nüna o fictícia, analògica — entre l'antiga i la nova significació de la paraula.

Els canvis semàntics poden afectar l'extensió, la valoració i l'ofici gramatical.

Afecten l'extensió dos canvis: la generalització dels termes especials i l'especialització dels termes generals.

Generalització. L'alemany *Kaiser* i l'eslau *tsar* (emperador) venen del nom propi llatí *Caesar*; el lituà *karalius* (rei), de *Carolus*, Carlemany; el persa *xusrev* (senyor), de *Husravah*, Cosroes... Moltes coses prenen nom del lloc d'origen o domini, com *corbata*, *baioneta*, *sodomia*, *malvesia*, *xerry*, *xampany*, *porto*, etc.; i altres, de llurs inventors o persones a qui s'han atribuït, com *guillotina*, *silueta*, *simonia*, *sadisme*, etc. *Pecunia*, significat primitivament riquesa en ramaderia, s'estengué a significar riquesa en general... Els exemples podrien multiplicar-se indefinidament.

Especialització. Del sentit abstracte al concret, per exemple, *legio*, la «lleua» i després la «legió»; del comprensiu a l'individual, per exemple, *aequor*, la «superfície unida» i després la «mar»; de l'adjectiu al substantiu, per exemple, *magister*, «més gran» i després «mestre», etc.

De vegades una sola paraula sofreix successivament els dos canvis d'extensió. La capa de Sant Martí era una sagrada reliquia per als reis de França, que estotjaven aquella capa mig partida, capeta — *capella*, en llatí —, dintre d'un riquíssim reliquiari. Amb els anys, no sols la reliquia, sinó el reliquiari, fou dit *capella*; *capella* es digué també l'esgleiola que els tancava, i *capella* ha esdevingut un nom comú en totes les llengües neollatines.

Afecten la valoració també dos canvis semàntics.

Una paraula pot ennoblir-se, passant, per exemple, del sentit material al moral, com *insultar*, que etimològicament vol dir «saltar al damunt» (*in-saltare*), mentre que d'altres vegades el canvi és pejoratiu. L'eufemisme fa que en certs casos els termes propis deixin d'usarse, substituïts per altres de més generals o espuntats, que després acaben, però, per no tenir més que el significat dolent, i són ells també substituïts per altres.

Els eufemismes afectant aquestes polideses socials són moderns, però també n'hi ha antiquíssims, i són els que tenen una base supersticiosa. El nom hebreu de Déu, Jahvé, ha costat molt de retrobar, puix la *Biblia* el puntua amb vocals que no són les seves, per çò com els jueus no gosaven de pronunciar-lo. La paraula indoeuropea significant «esquerra» no es coneix: la tingueren de bonhora con malestruga i fou substituïda per eufemismes.

S'esdevé que una paraula, rebent significacions diverses, arriba a desplegar-se en dugues, per exemple: *escolar* i *escolà*, *segón* i *segó*, *μύριοι* i *μυροί*, etc. Altres vegades no és una sola paraula, sinó dugues que per diferent derivació — popular i erudita — provenen d'un mateix

ètimon, les que tenen significat divers, com, per exemple: *llec* i *laic*, *canonge* i *canònic*, etc. Aquestes formes paral·leles s'anomenen *doublets*.

El canvi semàntic pot afectar l'ofici gramatical de les paraules. L'adjectiu *primo* (pel primer) esdevé adverbí significat «primerament»; el verb *licet* (és permès) esdevé conjunció concessiva; el substantiu llatí *casa* passa en francès a preposició, *chez*; els casos nominals *ad montem*, *ad vallem* esdevenen adverbis, *amunt*, *avall*; la forma verbal *és* (existeix) degenera en còpula (per exemple, *és blanc*); els presents dels verbs *haver* (*he*, *has*, etc.) i *anar* (*vaig*, *vas*, etc.) degeneren a pures formatives (per exemple: *vaig anar*, *aniré*, *he anat*), etc.

V. — EFECTES DEL DINAMISME

A causa dels fenòmens suara assenyalats esdevé la naixença de nous llenguatges i la dificultat de conèixer les formes antigues d'una llengua.

El dinamisme del llenguatge és sempre condicionat al temps i pot esser-ho també a l'espai.

Estrictament, no hi ha dugues persones que tinguin el mateix vocabulari, la mateixa gramàtica i la mateixa pronunciació. El llenguatge humà no és més que una suma de llenguatges individuals, i cadun d'ells influeix tots els altres que se li relacionen.

Si una determinada variació és admesa, dintre d'una llengua, per un estament social o professional — una *casta*, que podríem dir-ne —, llavors neix un *argot* tècnic o hermètic, una llengua religiosa, de treball, de sport, de germania, etc., que no deixa de influir en el llenguatge comú. I si la variació és admesa per un acoblament geogràfic, per una comunitat que els accidents naturals separen de llur veïnes, llavors neix una variació dialectal propiament dita.

Segueix l'evolució, i quan dos dialectes esdevenen tan diferenciats, que són gairebé incomprensibles l'un a l'altre, s'és rompuda l'unitat de la llengua, i n'hi ha tantes com de dialectes hi havia.

La unitat lingüística continuada sense una comunitat continuada, és impossible. Sols una alta cultura, servint de llaç de unió, fa possible una sola llengua entre molta gent. Les llengües dels pobles salvatges dia per dia es fragmenten.

Una llengua literària mai no és la mare de cap llengua nova: nada, ella mateixa, de la llengua vulgar, n'és més aviat una germana. És per açò que el llatí arcaic i el neollatí tenen formes comunes que el llatí clàssic no emprava. Una inscripció del segle v de Roma té el nominatiu *Cornelio* en comptes de *Cornelius*, i el pretèrit *dedro* en comptes de *dederunt*, formes anàlogues a les italianes; *eccillum*, *eccistus* — d'on l'antic català i provençal *eicel*, *eicest* i el francès *icel*, *icest* — no es veuen després de Plaute en la literatura llatina; *habere* amb participi passat (per exemple, *inclusum habuerunt*) és rar després de

Ciceró; formes com *scio quod* en comptes de l'infinitiu, no són tingudes per clàssiques, etc.

Agreuja els efectes del dinamisme lingüístic, pel que es refereix a la coneixença de les formes arcaïques, la data molt tardana en què totes les llengües s'han començat d'escriure.

En una part petita — només que molt petita — l'estudi dels noms propis minva aquest desavantatge.

Quan un nom comú, aplicant-se a un objecte individual, esdevé *nom propi*, queda fora de la germandat dels seus anàlegs i pot deturar la seva evolució: es fossilitza, com si diguéssim.

La toponímia i l'antroponímia conserven paraules que han desaparegut com a noms comuns, i d'altres que encara s'usen en conserven formes arcaïques. En els noms Vallmanya, Campmany, Ullastre, Sant Pol, Sant Fost, Queralbs, Peralada, Torrefreta, Riner, Gualba, per exemple, hi trobem les paraules *many manya* (llatí, *magnus magna*), *ullastre* (llatí, *oleaster*), *quer* (celta, *car*), *alb alba* (llatí, *albus alba*), *lada* (llatí, *lata*), *freta* (llatí, *fracta*), que el llenguatge modern ha substituït per gran, olivera borda, roca, blanc, blanca, llarga, trencada; i les formes *Pol*, *Fost*, *pera*, *ner*, de les paraules que avui diem Pau, Faust, pedra, negre.

La toponímia és l'arxiu històric més antic: ella ens conserva memòria de tots els pobles que han habitat un país. La dificultat, però, és de saber-hi llegir en aquest arxiu.

Fins i tot sense arribar a individualitzar-se, romanent en el domini comú d'una llengua, tot nom derivat perd de bonhora el record de la seva etimologia. «Un prevere molt jove», «fer deu dies de quarantena», «aquest infant diu tal cosa», «un volum apaïsat», etc., són frases que no entendriem si recordéssim el sentit etimològic de *prevere* (el més vell), *quarentena* (quaranta dies), *infant* (el que no parla), *volum* (enroscat), etc. I és que noms originàriament *suggestius* deixen d'esser-ho quan s'apliquen a un objecte determinat; des d'allavors ja pertanyen a ell, no al llur ètimon, i esdevenen *convencionals*.

Per aquesta desetimologització dels noms se'ns conserven molts rastres de cultures pretèrites. Així en èuskar, paraules com *aizcora* (dèstral), derivades del nom que significa pedra, ens duen a les remotes edats anteriors a la coneixença dels metalls; i saltant multitud de segles, quan nosaltres nomenem *ploma* l'instrument amb què escrivim, recordem sense adonar-nos-en els temps, encara moderns, que s'escrivia amb plomes d'oca.

Tot això vol dir que l'etimologia és una font important, però deficientíssima i erradora, per a la coneixença d'una llengua. Llengües hi ha d'on només que paraules o curtes ratlles se'n conserven, i s'han interpretat per la comparació amb altres llengües. Tinc per segur que tota interpretació d'aquesta mena és falsa.

Suposem que, segles a venir, en llengua catalana només que eixa breu notícia periodística, tan banal i clara, romangués: *El senyor*

Teodosi Munner explorà les idees del ministre president respecte les qüestions de transports. Bé, doncs, un hiperfílòleg del segle XL, docte en grec i llatí, podria interpretar en la seva llengua: *Aquell* (ille) *moliner* (molendarius) *més vell* (senior) *donat per Déu* (Θεοδώσιος) *plorà enfora* (ex-ploravit) *aquelles* (illas) *apariències* (ιδέας) *d'aquell criat* (minister) *assegut davant* (præ-sedens) *mirant endarrera* (re-spectare) *aquelles preguntes* (quæstiones) *de dur més enllà* (trans-portare).

De traduccions més bissarres i menys justificables que no pas aquestes n'ha donades moltes la filologia moderna. Un lingüista difícilment hi caurà, avesat, per l'estudi del dinamisme de les llengües controlables, a procedir amb moltíssim esment.

II

CLASSIFICACIÓ DELS LLENGUATGES

I. — GRAMÀTICA COMPARADA

Diccionari i gramàtica són els dos elements més tangibles d'una llengua, i en constitueixen com la matèria i la forma. Per l'un i per l'altra, pel lèxic i per l'estructura, la varietat de llengües és considerable.

Des que l'home ha conegut més d'una llengua li ha entrat l'instint de comparar-les, instint que, convertit en ciència, ha fet néixer la Gramàtica comparada.

La comparació de diverses llengües ens porta a descobrir moltes vegades la semblança de llur lèxic primitiu. Així les paraules catalanes *pluja*, *ploure*, les italianes *pioggia*, *piovere*, les franceses *pluie*, *pleuvoir*, les castellanques *lluvia*, *llover*, les portuguesas *chuva*, *chover*, etc., duen instintivament a les llatines *pluvia*, *pluere*. I és que totes aquestes llengües són filles de la llatina: són llengües neollatines.

Seguint endavant l'anàlisi es veu que *pluvia*, *pluere*, són paraules força emparentades — de forma i de significat — amb les gregues *πλέω*, «navegar, remar», *πλοῖον* «nau», etc., amb les sanscrites *plāvate* «nedar, navegar», *plutā-h* «submergit», *pluti-h* «inondació», amb les del vell alt alemany *flouwen*, *flewan* i *flawen* «banyar, rentar», amb les del vell eslau *plova*, *pluti* «lliscar, navegar», amb les lituanes *pláuju*, *pláuutu* «banyar», *plaudzu* «jo rent» *plūstu*, *plūdau*, *plūsti* «surar, sobreeixir», amb les letones *plauschu* «jo rent», *pludi* «inondació, fluxe», *pludēt* «sobrenadar», etc. I aquest fet, repetint-se una i altra i cent vegades, porta a la conclusió que les llengües sobredites i encara d'altres — totes elles, demés, amb una estructura consemblant — tenen un mateix origen, deriven d'un sol tronc, formen una família lingüística: la família indoeuropea.

A més de comparades, les paraules primitives — irreductibles —

poden ésser analitzades, descomponent-les en llurs elements. Suposem les formes llatines *factoris*, *factori*, *factores*. Descobrim en elles una part variable, les desinències *-is*, *-i*, *-es*, que indiquen, respectivament, els casos gramaticals genitiu singular, datiu singular i nominatiu-acusatiu-vocatiu plural — i una part fixa. Això que resta d'un mot, treta la desinència, s'anomena radical o tema; en aquest cas és *factor*. L'ofici de *-tor-* en aquesta paraula i en moltes d'altres — com *acusator*, *debitor*, *auditor*, *balneator*, etc. — convenç que es tracta d'un sufix per formar noms d'agent. Si de *factor* hom ne separa el sufix *-tor*, ja només resta que un darrer element significatiu, irreductible i simplíssim, que nomenem arrel — FAC —, la qual té un sentit amplíssim, superior a verb i a nom, de «fer, acció», i es retroba en multitud de paraules primitives — com *facilitas*, *facultas*, *facere*, *factio*, *facelia*, *factimenta*, *fictitijs*, etc. — que mitjançant afixos modifiquen i concreten aquella idea primitiva.

Amb poca d'atenció que s'hi esmerci, no costa de distingir les paraules primitives i les derivades; moltes vegades però ni el coneixement pregon de la lingüística ajuda per a descobrir l'arrel d'una paraula indoeuropea. I és que entre nosaltres l'arrel té molt poca fixesa, es transforma i arriba a punt de desaparèixer. Costa de veure l'arrel *MUN* en la paraula catalana *combregar*, les arrels *FAC* i *HAB* en la castellana *haremos* i és totalment introbable l'arrel *BY* en la francesa *prêtre*, paraules que deriven de les llatines *com-MUN-icare*, *FAC-ere-HAB-emus* i *pres-BY-terem*. L'arrel de les paraules castellana *hallar* i portuguesa *achar*, encara és incerta; a la paraula grega *ἄμπελος* «vinya», se li han assenyalat arrels tan diferents com *VEL* i *ANC*, mentre que alguns la fan d'origen semític i altres d'origen trací.

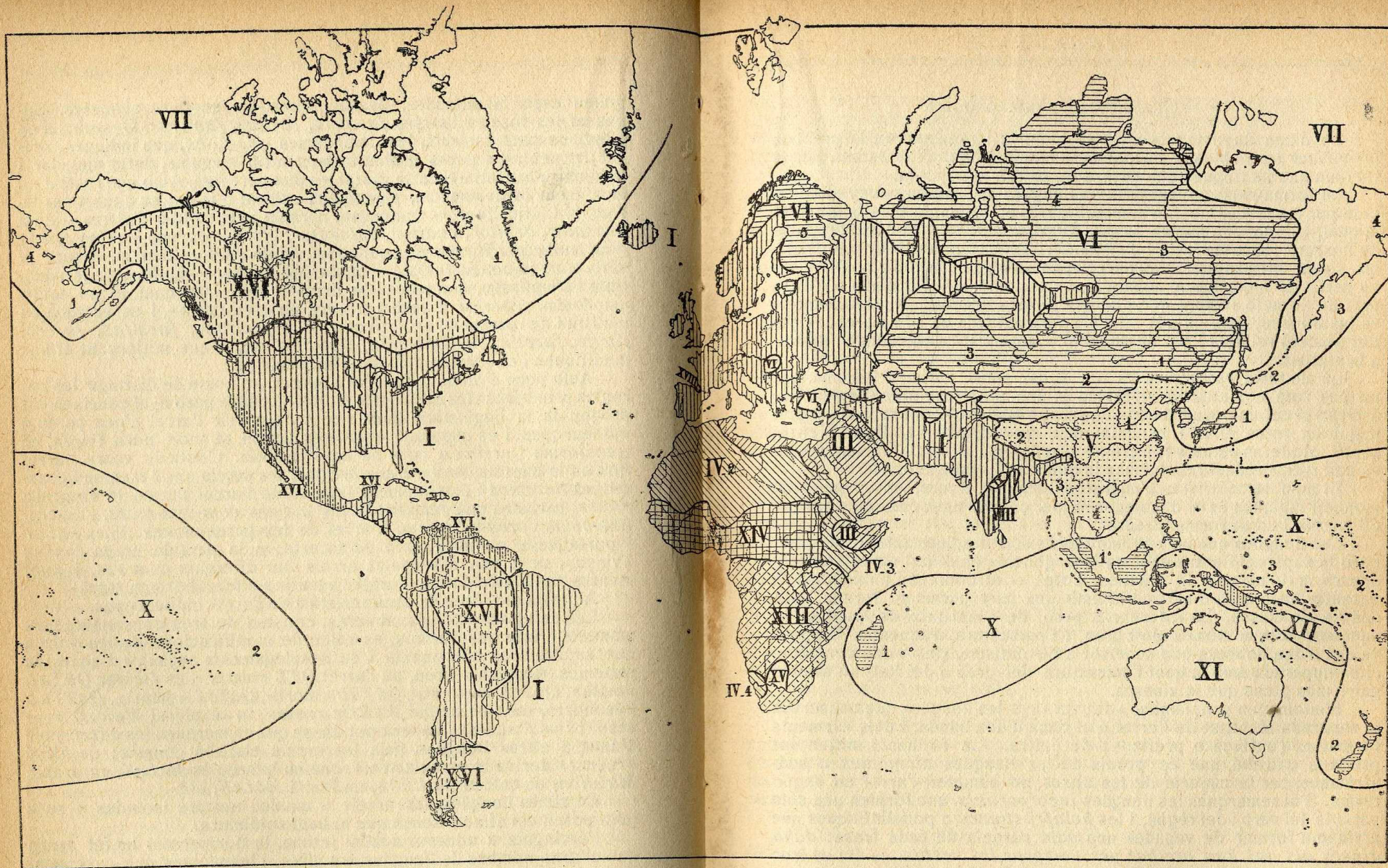
Aquesta mobilitat és característica de l'arrel indoeuropea.

Les arrels semítiques, al revés, consten de tres consonants permanents i, més que d'afixos, es valen de modificacions de les vocals que separen les consonants i de desplegaments orgànics d'aquestes mateixes. Així, en hebreu, de l'arrel *QTL* «matar», es deriven *QāTaL* «matà», *QōTēL* «matant», *QāTūL* «mort», *QeTōL* «mata!», *QuTTaL* «és mort», etc.; en aràbic *WaRDe* «rosa», fa el plural *WaRoD* «roses». I fins d'aquesta manera pot dir-se que es marquen les diferències d'unes a altres llengües, puix les arrels els són comuns: de *MLK* «regnar» deriva la paraula «rei», que en hebreu és *MeLeK*, en aràbic *MaLlKon*, en caldeu *MaLlKāh*, en fenici *MōLeK*, etc.

En altres llengües, les arrels o queden sempre isolades o se'ls juxtaposen els afixos, sense que hi hagi soldadura.

Pervinguts a aquesta anàlisi íntima, la comparació ha fet veure que el gran nombre de llengües ara vives, i les mortes que coneixem, poden reduir-se a una classificació metòdica.

De comparar les llengües pel llur material, pel llur diccionari, en brolla una classificació genètica; de comparar-les per la llur estructura, per la llur gramàtica, en brolla la classificació morfològica.

REPARTIMENT GENERAL DE LES FAMILIES LINGÜISTIQUES

II. — CLASSIFICACIÓ MORFOLÒGICA

És d'una importància molt secundària i presenta en la pràctica problemes insolubles la classificació morfològica. No obstant, per la fortuna que ha tingut i que encara té, caldrà exposar-la.

La forma més rudimentària de llengües ara existents ve representada per les ISOLADORES o MONOSIL·LÀBIQUES. Exemple n'és la xinesca, la qual, actualment, manca de tota diferència de formes entre les parts de l'oració, de tota flexió i de tota derivació. Cascuna de ses paraules, totes elles monosil·labs-arrels, és un signe integral, no divisible en parts de significació separada, i s'usa amb la valor d'una o d'altra part de l'oració sempre que s'ocorre la idea general. Aquestes arrels es juxtaposen, i les mútues relacions gramaticals en són marcades per llur posició relativa i per l'entonació. La gramàtica es redueix, doncs, a la sintaxi.

La mateixa estructura es pot donar sense monosil·labisme, car no pas tota combinació sil·làbica és una construcció de formes. Per arribar-hi cal un seguit de combinacions amb un element comú reconegut en totes elles i produint una reconeguda modificació en el sentit. Moderns estudis fan creure que l'actual monosil·labisme xinesc és una retrogradació de formes ja quelcom desplegadas.

El nom característic d'aquestes llengües, doncs, millor que el de monosil·làbiques és el d'isoladores, per çò com usen cada element per ell mateix i en sa forma integral.

Les llengües que no són isoladores són o aglutinants o flectives; però la separació entre aquests dos gèneres és difícil en la teoria, i encara molt més en la pràctica. Totes elles contenen un nombre de paraules, més gran o més petit, amb una part purament formal, indicadora de classe. La diferència, però, de quantitat i de qualitat en aquestes formacions és molt gran, i l'estructura d'aquestes llengües va des d'una pobresa poc superior a l'isolatisme, fins a una complicació comparada amb la qual l'estructura del grec o del llatí no sembla gaire més plena que la xinesca.

S'anomenen pròpiament AGLUTINANTS les llengües que conserven la separada identitat de l'arrel o el tema d'una banda, i dels elements formatius (sufixos o prefixos) de l'altra. La formació mitjançant prefixos gairebé que és pròpia de les llengües atòmiques o sud-africanes, car la majoria de les altres no admeten l'arrel en segon terme. S'hi remarquen les llengües incorporants, que formen una sola paraula del verb i del règim, i les holafràstiques o polisintètiques que arriben a formar de vegades una sola paraula de cada frase: *dóna diners als qui han arribat per comprar-los vestits*, es diu en iroc (una llengua americana) amb una paraula de vint-i-set lletres.

El nom de FLECTIVES es reserva en sentit propi a les llengües que admeten una superior fusió i integració de les dugues parts — significativa i formal — de les paraules, que disfressen i perden la identitat

separada de quiscuna d'elles, i encara més a les que despleguen un canvi intern com auxiliar o substitut de l'aglutinació primitiva; és a dir, a les llengües on les relacions sintàctiques es marquen per modificacions de l'arrel i addició de desinències.

En sentit ample, però, tot llenguatge que no sols distingeix formalment unes de les altres les parts de l'oració, sinó que declina sos noms i conjuga sos verbs, pot anomenar-se *flectiu*; mentre que en sentit estricte ha de reservar-se aquest nom a les llengües semítiques, on la major partida de la distinció gramatical es fa amb modificacions de les vocals de l'arrel, — flexió interna o apofonia.

III. — CLASSIFICACIÓ GENÈTICA

Al comparar els llenguatges, no per l'estructura, sinó pel material lèxic, s'arriba a la llur classificació genètica, que és la que té importància.

I. Família indoeuropea. — És la de les llengües del progrés i de la colonització, que les ha esteses per totes les terres i per totes les mars. S'hi compten vuit branques:

1. Llengües indoiràniques, en tres acoblaments.

a. Llengües iràniques. Les més antigues conegudes són: el *vell persa* (irànic occidental), llengua de l'imperi persa; el *zend* (irànic oriental), llengua de l'Avesta; l'antic *bactrià* i la mal coneguda llengua dels Escites escolòtics. Del persa dels Aquemènides en sortí el *pehlvi* o *part*, i d'aquest el persa dels Sasanides. Ara, el *neopersa* (molt influït per l'aràbic) i els llenguatges *kurd*, *osseta*, de Pamir, de Beluchistan i d'Afganistan.

b. *Pisaca*, o llenguatges del sud de l'Hindu Kush i nord de la frontera de la Índia Anglesa (Cafiristan, Chintral, Cashmir, etc.).

c. Llengües indostàniques. Són conegudes en tres graus de la llur evolució: el vell indi o *sanscrit*, l'indi mitjà o *pracrit*, comprnent un gran nombre de dialectes, i el *neoíndic*, comprnent unes nou llengües i nombroses varietats.

2. Armeni.

Conegut des del segle vè després de J. C. La llengua literària es conserva molt semblant a aquella forma arcaica: els dialectes moderns, però, en són molt apartats. En el temps de la dominació parta manlevà molts préstecs a l'irànic. Eren relacionats amb l'armeni, sembla, el *frigi* i el *traci*.

3. Baltoeslau.

a. Bàltic. Comprèn: *vell prussià*, mort en el xvii^{en} segle, *lituani* i *letó*.

b. Eslau, dividit en sudoriental i occidental. El sudoriental comprèn els boldrons: rus, conegut des del segle xie (gran rus o *moscovita*, rus blanc i petit rus o *ruteni*); búlgar, des del segle ixe, i servo-eslovè (*servo-croata* i *eslovè*). En l'eslau occidental hi ha els

boldrons: txeco-eslovac (*txec* o bohemí, conegut des del segle x^e, *moravi* i *eslovac*), soravi (*alt soravi*, extingit, i *baix soravi*, parlat a Lusàtja, en el extrem occidental de Saxònia, limitant amb Prússia). i *lekhe* (*polac*, conegut des del segle xiie, *karub* en la costa nord-oest de Danzig, *sloving* i *polab* o eslau de l'Elba, ara extingit).

4. Albanès.

De mal estudiar, no existint-ne documents importants que des del xviii^{en} segle. Està rublert de préstecs llatins, grecs, eslaus i turcs, en termes que de 5,000 paraules només que 400 són albaneses. Sembla emparentat amb el *messapi*, de què en resten inscripcions.

5. Grec.

Des de la fi del segon milenari abans de J. C., el grec devia presentar una gran varietat de dialectes, que en començar l'època històrica poden acoblar-se en dos boldrons.

a. Dialectes occidentals, comprenent el *dòric* i els del *nord-oest*.

— b. Dialectes orientals, o sigui *jònic-àtic*, *arcado-cipriota* i *eòlic*.

A la fi del segle v^e abans de J. C., es formà a base del jònic-àtic un grec comú, i en el iiie després de J. C. havien desaparegut els dialectes. Dos segles més tard comença la diferenciació dels dialectes moderns, que augmenta progressivament fins al segle xixe. Es divideixen — aproximadament pel 38° de latitud — en dialectes septentrionals i meridionals, coneguts tots ells amb el nom de *romaic* o grec modern.

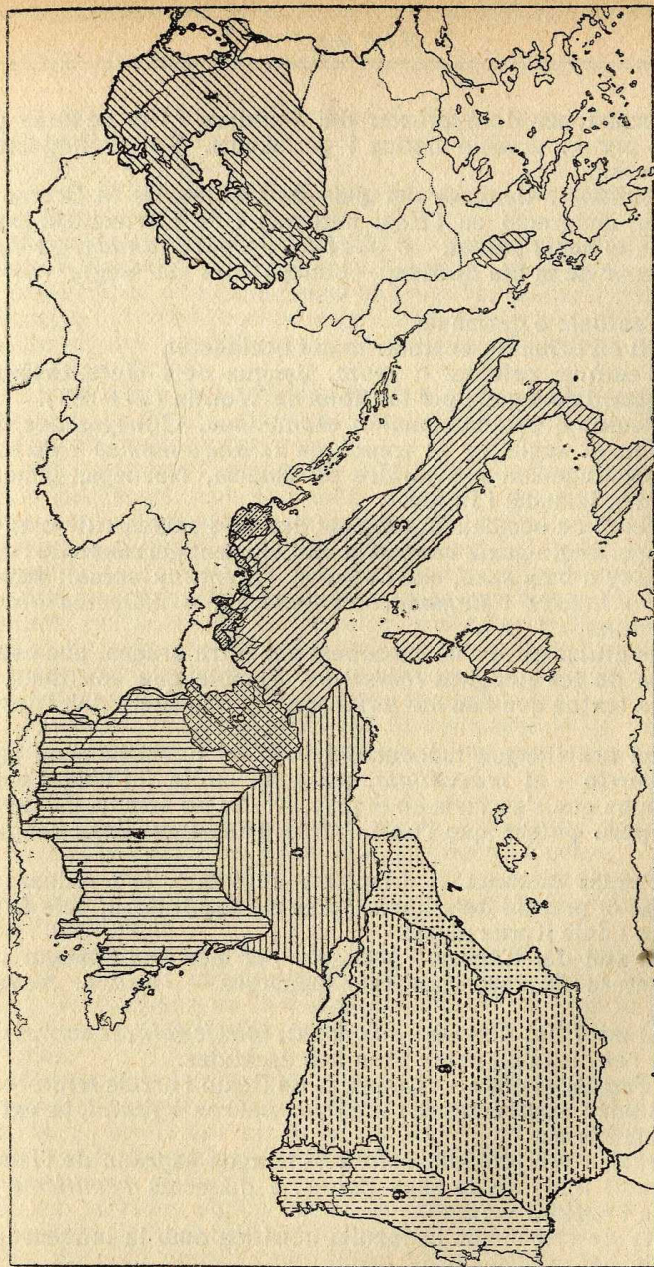
6. Itàlic.

a. Dialectes del centre i del nord d'Itàlia. Els més coneguts i encara malament, per inscripcions del segle i abans de J. C., són l'*osc* i l'*úmbria*, al qual semblen relligar-se el *volsc* i el *sabèl·lic*.

b. Llatí, conegut des del 300 abans de J. C. La conquesta romana l'estengué a tot l'occident europeu i fins a la Dàcia; les invasions dels barbres el feren recular quelcom, i es fraccionà convertint-se en les actuals llengües neollatines, que són, amb classificació més filològica que literària: (*b*¹) *romanès*, a Rumania, Transilvània i Besaràbia, i en els confins de Macedònia i Tràcia; (*b*²) *rètic*, que segueix la corba dels Alps, dels Grisons al Friul; (*b*³) *italià*, en el regne d'Itàlia, cantó suís del Ticino, part del cantó dels Grisons, Còrsega, Tirol i costes d'Istria i de Dalmàcia; (*b*⁴) *francès*, en la meitat septentrional de la França, Bèlgica walona i part d'Alsàcia-Lorena; (*b*⁵) *provençal*, en la meitat meridional de la França; (*b*⁶) *francoprovençal*, en les regions centroorientals de la França, la Suïssa francesa i les valls Soana i d'Aosta a Itàlia; (*b*⁷) *atalà*, a Catalunya, Balears, València, Pirineus Orientals i Alguer (Sardenya); (*b*⁸) *espanyol*, tret del territori català, del basc i de Galícia, a tota l'Espanya; i (*b*⁹) *portuguès*, a Galícia i Portugal. El francès, l'espanyol i el portuguès han adquirit, per la colonització, nous territoris fora de la llar europea.

7. Celta.

Havent-se estès per tot l'occident europeu abans de la conquesta

REPARTIMENT DE LES LLENGÜES LLATINES A EUROPA, SEGONS GROEBER

romana, acabà per desaparèixer del continent i fins de bona part de les illes, per la pressió llatina i germànica. S'hi distingeixen dos acoblaments:

a. Britònic: llengües del país de Gal·les, de la Bretanya (on arribà per emigració en l'Edat mitjana) i de Cornualles, extingida aquesta en el segle passat. — *b.* Gaèlic, o sigui irlandès, gaèlic d'Escòcia i *manx* de la illa de Man, — conegut des del segle VIIIe i molt mermat.

8. Teutònic o germànic.

Dividit en oriental, septentrional i occidental.

a. Teutònic oriental o *gòtic*, llengua dels Gots, extingida fa molts segles, i coneguda per la Bíblia de Wulfila (311-388).

b. Teutònic septentrional o escandinau. Conegut des del segle IIIe, en el segle XIe es trencà en *islando-noruec* i *dano-suec*. Ara s'hi distingeixen els parlars de Suècia, Noruega, Dinamarca, Groenlàndia, Islàndia i Fèroe.

c. Teutònic occidental, conegut des dels segles VIIIe o IXe. S'hi distingeixen: anglo-saxó, conservat en l'element germànic de l'*anglès*; baix alemany o baix saxó, que ha donat l'*alemany* actual; baix francic, ara *hol·landès* i *flamenc*; alt alemany, o dialectes *alemànic*, *bàvar*, *renans*.

En els últims anys s'ha descobert una altra branca, poc estudiada encara: la de les llengües *tokhàries*. Sembla que són dues, conegudes pels textos que han dut a Europa les missions del Turquestan xinès.

També era llengua indoeuropea — si bé no hi ha prou material per estudiar-lo — el *macedònic*, que rebé molta influència del grec, única llengua que s'escrivia en el país. El *lici* no sembla fill de l'indoeuropeu, però potser que l'un i l'altre procedien d'una llengua més antiga.

II. Família caucàsica. — Llengües de flexió, ara redossades al Caucas per la pressió dels Turcs i dels Eslaus al nord, dels Armenis, dels Turcs i dels Kurds al sud.

1. Al sud del Caucas: *georgià* — el més ben conegut i l'únic amb literatura de tots aquests llenguatges —, *suane*, *mingrelià*, *laze*, etc.

2. Al nord del Caucas: *circassià*, *mitsjeguià*, *tcherkesse*, etc. Llurs relacions no estan prou ben escatides.

III. Família semítica. — Llengües de flexió i arrels triliteres.

1. Boldró septentrional: *assíric*, *hebreu* i *fenici*, ja extingits, i *siriac*, encara viu.

2. Boldró meridional: *aràbic* — llengua sagrada de l'Islam que l'ha dut molt lluny de la seva llar —, i dialectes *semítico-etíopics* (Abissínia i regions veïnes).

Intents de relacionar la família semítica amb la indoeuropea no han reeixit, per ara.

IV. Família camítica. — Llengües de flexió, que ocupen l'extrem nord-est de l'Àfrica.

Comprèn:

1. En el delta del Nil l'antic *egipci* amb el seu derivat més modern el *copte*, llengües mortes.

2. En la partida habitable de l'Àfrica septentrional, d'on no han estat encara desposseïts per altres llengües: el *kabila* a Argèlia (antic numídic), el *xila* (antic maurità) i el *tamaixec* (antic getuli) dels Tuaregs, i el *zenaga* al Senegal; a més del *pul* o *fula*, que algú ha considerat com a família apart, i del *gwanche*, antiga llengua, ja extingida, de Canàries.

3. Al sud d'Egipte i a l'Abissínia una sèrie de llenguatges, contaminats amb la família semítica i amb l'etíopica: *somali*, *gal·la*, *bedja*, *dankali*, *saho*, *agau*, etc.

4. A la vora de l'Orange i de l'Atlàntic, els llenguatges *nama* i *kora* dels Hotentots, que han estat presos com una nova família, i que realment són una branca de la camítica, separada de les altres fa molts de segles, i influïda per les veïnes llengües sudafricanes i les dels Bosquimans, de qui ha pres els característics sons *xuclats*.

La situació geogràfica de les llengües camítiques i el caràcter físic de llurs parladors, ha fet pensar si són de procedència asiàtica, entrades a l'Àfrica per l'istme de Suez. També és sospitable una antiga comunitat lingüística semito-camítica, de la qual la família semítica representaria un grau de major evolució.

V. Família de llengües isolants del Sud-est asiàtic. — La unitat d'aquesta família està en la seva estructura isolant més que no pas en la identitat lèxica.

Comprèn:

1. Les llengües *xinesca* (de Canton, de Fu-kian i mandarina) i *siamesa* o *tai* (parlada pels Siamesos, Laotians i Chams).

2. Les llengües *birmana* i *tibetana*, que usen arrels secundàries per indicar les relacions, fent-ne veritables enclítics i decantant-se així vers l'aglutinació.

3. La llengua *kasia*, en la frontera nord-est de la Índia.

4. Les llengües dites *mon-khmer* — parlades pels Annamites, Peguans i Cambodians en la Indoxina oriental, el Tonkin i la Conxinxina —, que es relacionen amb les llengües kolàries i malaio-polinèsiques.

En tots aquests llenguatges és importantíssim, com a font de distinció entre les paraules, l'ús de diverses entonacions. Són llengües d'arrels, en el sentit que no hi ha en cap de llurs paraules una demostrable part formativa, limitant la paraula a una determinada relació gramatical.

Que les paraules siguin arrels primitives conservades des del primer període de formació del llenguatge, no hi ha raó suficient per creure-ho. Es molt possible que hagin passat per un procés de crei-

xença i de retrogradació. Sembla demostrar-ho la pèrdua de certes mudes finals en paraules xinesques i la presència d'un nombre considerable de consonants inicials i finals afegides en el llenguatge tibetà, mudes en el dialecte literari, però encara pronunciades en algunes partides del territori. Un més antic polisil·làbisme d'aquestes llengües, però, està molt lluny d'ésser cosa demostrada.

VI. Família uraloaltaica, escítica o turànica. — N'hi ha cinc branques, de parentiu molt discutible.

1. Llenguatges *tungús*, *coreà* i *japonès*. — S'ha dit de si el coreà és un dialecte del japonès, però són molt divergents. L'un i l'altre són exclosos sovint d'aquesta família. El japonès pur, o *yamato*, ha anat cedint lloc a un llenguatge molt barrejat de paraules xinesques que s'anomena *yakan*. — Sota el nom de tungús també es comprenen el *mandxurià* i el *lamut*, al nord-est de la Xina i a la Sibèria central.

2. Branca mongola (*mongol*, *kalmuk* i *buriat*) al nord-oest de la Xina i a la Sibèria. Per influència de la llengua xinesca, l'estructura gramatical n'és molt senzilla.

3. Branca tàrtara o turca, que s'estén de les fonts del Lena a la Turquia europea. A més de la llengua *turca* o *osmanlí* — exemple d'aglutinant en el seu màxim desplegament —, s'hi compten els llenguatges no literaris: *yakut*, *uigur*, *nogaic*, *kirguiz*, etc.

4. Branca samoieda: des de l'Altai, per la costa àrtica d'Àsia i d'Europa, fins a la mar Blanca.

5. Branca ugro-finesa. — *a*. En el boldró finès hi ha les llengües: de Finlàndia (*sumi*), Curlàndia (*vòtnic*), Livònia, Estònia, Lapònia, costes de Suècia, de Noruega, ribes del Volga, nord de Rússia, etc. — *b*. En el boldró ugrà s'hi comprenen l'*ostíac* i el *vagul* a la Sibèria i el *magiar* a l'Hongria.

Es creu si les llengües de Sumir i Accad — els pobles que habitaven la Mesopotàmia abans dels semites Assiris — serien de la família uraloaltaica, i més especialment de la branca ugrofinesa. De cert, però, només hi ha que eren llengües aglutinants.

VII. Família àrtica o hiperbòria. — Comprèn un seguit de llengües, la relació de les quals no està suficientment demostrada:

1. Llengües dels Esquimals (*innuit*, *alèutic*, etc.), a l'Amèrica àrtica i Groenlàndia.

2. *Aino*, parlat a Yezo, illes Kurils i part de les costes veïnes.

3. La llengua que pren nom de la península de Kamtchatka.

4. *Yukaguir* i *tchuktchi* a l'extrem nord-est asiàtic.

VIII. Família dravídica o indomeridional. — Conjunt d'idiomes ben estudiats (*tamul*, *kanara*, *telinga*, *malaiala*, *tulu*, etc.), que representen el parlar antic de la Índia abans que els Indoeuropeus la invadissin pel nord-oest. Encara els parlen uns 50.000.000 d'homes en el Decan i part de la illa de Ceilan. Es fan estudis, que no han reeixit per ara, tendint a acoblar aquestes llengües amb les uraloaltaiques. Són

aglutinants, però no incorporants ni polisintètiques. La distinció en gèneres hi és moderna.

IX. Llengües dels Kolaris. — Una desena de llenguatges (*santalí*, *ho*, *mundari*, etc.), incorporants i amb nombre dual, parlats pels Kolaris, tribus salvatges del centre de la Índia, gairebé entre el límit dels llenguatges indoeuropeus i dravídics.

X. Família malaio-polinèsica. — Comprèn:

1. *Malai*, llenguatge de la península de Malacca (per immigració de les illes), Sumatra, Java, Borneo, etc., i *tagal*, llenguatge de les illes Filipines, Marianes, de part de Formosa i de Madagascar, i els de les costes de Cèlebes i altres illes ocupades en l'interior pels negres Papús.

2. Llenguatges de les illes de la Polinèsia i de Nova Zelanda.

3. Llenguatges de la Melanèsia. Barrejats, com la raça de llurs parladors, amb els papús.

Llengües de fonètica molt simple i d'estructura molt senzilla. Els elements radicals són més sovint disil·làbics que monosil·làbics. La reduplicació juga un paper molt important en llur extensió i varietat.

Estan en relació amb les llengües *mon-kmer* de les monosil·làbiques.

La literatura malaia no comença després del XIII^{en} segle, i a Java hi ha records dels primers segles de la nostra era: efecte de la cultura introduïda, amb la religió brahmànica, pel Hindus.

XI. Família australiana. — Mal estudiada encara, comprèn una sèrie de dialectes molt rudimentaris (*kamilaroi*, *dippil*, *turrubul*, etc.), parlats a Austràlia, i els que es parlaven a Tasmània — on s'ha extingit la raça indígena.

Llur estructura és aglutinant; deriven les formes gramaticals per sufixos; llur sistema fonètic és molt simple; no distingeixen gènere ni nombre. No tenen cap importància en ordre a la cultura.

XII. Família papú. — Molt poc coneguda, però aglutinant. Pertanyen a ella els llenguatges dels Papús o «Negritos», raça negra de cabell cargolat, que habita la major partida de Nova Guinea i l'interior d'algunes altres illes (Cèlebes, Adamàn, Nicobar, etc.), en les costes de les quals s'hi han establert pobles malais. S'enllaça amb aquests llenguatges el *canac* de Nova Caledònia.

XIII. Família bantú o sudafricana. — Excepte el territori dels Hottentots i Bosquimans al sud i dels Masai i Galla a l'est, pot dir-se que s'estén aquesta família per tot el migdia de l'Àfrica des d'uns quants graus al nord de l'equador. Comprèn multitud de llenguatges, entre els quals *zambeze*, *cafre-zulú*, *setchuana*, *congolès* i els dels llacs, representats pel *suaïli* especialment.

Es caracteritzen per l'ús de prefixos com a signe de tota distinció gramatical i derivativa. Llengües predominantment aglutinants, moltes de llurs formatives són flexions, per çò car no s'usen separades de

l'arrel. Es possible, com pensa Meinhof, que aquests llenguatges s'hagin derivat dels centroafricans per influència dels camítics.

XIV. Família sudanesa, negra o centroafricana. — S'estén de Cap Verd a l'Abissínia i comprèn, coneguts fins ara, més de doscents llenguatges. Els millor estudiats són: *wolof* (Senegàmbia), *mandingo* (Guinea francesa i Costa d'Ivori), *tshi* i *gâ* (Costa d'Or), *sonrai* (Niger mitjà), *hausa* (Sudan), *barnú* (vers el lloc de Tchad), *kunama* (Abissínia), *chiluk*, *dinka*, *bari*, etc. (Nil més alt). Les llengües de la Núbia, estudiades apart per alguns autors, assegura Werner que pertanyen a aquesta família.

Característiques: base monosil·làbica, absència de gènere gramatical i de tota flexió, ús del to per tal de distingir les paraules, construcció *cæli filius* (ascendent). Gran semblança, doncs, amb les llengües del sudest asiàtic.

XV. Llengües dels Pígmies. — Aquests pobles caçadors, que potser foren els aborígens de l'Àfrica, ara estan reduïts als Bosquimans del desert de Kalahari i de certes bandes del Transvaal i algunes tribus isolades. Les del Cap i altres han perdut la llengua pròpia. Aquesta és la més difícil, fonèticament, pels seus característics sons *xuclats*, que s'han estès a altres pobles veïns, especialment als Hottentots. La distinció genèrica no és per sexe, sinó entre animals d'una banda i persones i coses d'una altra. Sembla possible una connexió d'aquestes llengües amb la família sudanesa.

XVI. Llengües americanes. — Gran nombre i de gran diversitat, totes aglutinants i amb tota l'amplitud dels fenòmens d'incorporació i polisintetisme. Llurs mútues relacions estan mal establertes, bé que no sembla que puguin emparentar-se amb els llenguatges de l'antic món. Acorralades per la colonització europea, de dia en dia minva llur extensió. S'hi han comptat fins vint-i-vuit boldrons, entre altres: *algoiquin*, *iroc*, *dacota* i *apalach* al Canadà i Estats Units; *azteca* i *nahutl* a Mèxic; *maia* al Yucatan; *caraib* i *arevac* a la Guiana; *guaraní*, *araucà* i *quichua* a l'Amèrica del Sud, etc.

XVII. Família basca. — L'extensió progressiva del llatí i de les llengües neollatines, ha arreconat aquesta antiga família a l'extrem occidental del Pireneu. És aglutinant, incorpora el règim directe i l'indirecte, presenta exemples de polisintetisme. No té relació amb cap de les llengües ara conegudes; en tindria potser amb altres preromanes de Hispània i de Gàl·lia, i malgrat sa curta extensió està partida en gran nombre de dialectes.

D'altres llengües — com l'etrusca, la dels Hitites, etc. — en tenim fragments epigràfics; però l'esser-nos intel·ligibles ens convenç que no pertanyien a les famílies indoeuropea ni semítica. Sembla com si l'etrusc estés relacionat amb les llengües de la Lídia; bé que certament res no pugui afirmar-se.

III

ORIGEN DEL LLENGUATGE

I. — EL LLENGUATGE PRIMITIU CAU FORA DE LA HISTÒRIA

Revela la lingüística, per una banda, com molts dels llenguatges actuals convergeixen a una unitat, en termes que els milers de dialectes parlats avui poden reduir-se a un curt nombre de famílies; i, per altra, ella manca d'elements que li permetin seguir avant l'estudi de aquesta convergència. A més, la història ens certifica de com des de la època més antiga on la seva investigació s'estén, el llenguatge humà ha estat molt divers, i de com hi ha hagut llenguatges morts sense descendència. El fet cert, que totes les paraules de les actuals llengües dites aglutinants i flectives puguin reduir-se a arrels monosil·làbiques, ens autoritza a dir que en altre temps, com avui esdevé en les llengües isolants, aquelles arrels monosil·làbiques fossin paraules?

Aquesta pregunta, resolta afirmativament per la majoria dels filòlegs, enclou altres dues qüestions: les arrels que ara coneixem, són elements simples? Tot llenguatge humà ha estat primitivament monosil·làbic?

Les arrels que ara coneixem, són elements simples? És a dir, són elements que hagin existit per ells mateixos, i són elements irreductibles?

Que en l'anàlisi de les paraules arribem a isolar els elements que les componen, no implica pas necessàriament la llur anterior existència isolada. A més, si en francès la paraula *août*, que sona *û*, prové de la llatina *augustum*, i si en català les dugues síl·labes de *domer* provenen de les sis d'*hebdomadarium*, per què les arrels AM, PLU, FAC, etc., no podrien ésser el resultat de qualsevol polisil·lab més antic? Resoldre aquesta qüestió, però, no ens avençaria de gaire. Resolent-la negativament — «les arrels monosil·làbiques que ara coneixem no són elements simples» — no fariem més que projectar-la uns quants segles més enrera; resolent-la afirmativament — «les arrels monosil·làbiques que ara coneixem són elements simples» — encara restaria oberta la segona i més àrdua de les qüestions proposades.

Tot llenguatge humà ha estat primitivament monosil·làbic? Còm respondre-hi si no coneixem un sol llenguatge al qual pugui donar-se el nom de primitiu?

La qüestió de la unitat del llenguatge, doncs — tant de la genètica com de la morfològica —, és insoluble dintre de la Història: cal abordar-la entrant a veles desplegadas en el mar de la hipòtesi.

La solució hipotètica que a la qüestió de la unitat del llenguatge

humà pugui donar-se, estarà lligada estretament amb la de l'origen mateix del llenguatge.

II. — HIPÒTESI RESPECTE L'ORIGEN DEL LLENGUATGE

A la qüestió de l'origen del llenguatge, però, bé que insoluble dintre de la història, cal donar-li el nom de qüestió històrica, dependent d'una altra qüestió històrica: l'origen de l'home.

Si la raça humana fos poligènica, la gènesi del llenguatge humà fóra necessàriament diversa: mancant la unitat de la raça, manca la unitat del llenguatge.

Si la raça humana és monogènica, el llenguatge serà o d'origen natural o d'origen miraculós. En el primer cas, pot ésser primitivament únic o divers; però en el segon, si és donat per Déu criador al primer home, llavors el llenguatge primitiu és necessàriament únic.

Rousseau, Süsmilch i — per una interpretació migrada del *Gènesi* (II, 19-20 i XI, 1-9) que la crítica més ortodoxa ja refusa — l'extrema dreta catòlica, com Bonald, de Maistre, Lamennais, etc., sostingueren també que el llenguatge és una institució divina: teoria de la REVELACIÓ. Aquesta ha estat, fins arribar als nostres dies, la més difosa entre els cristians, tant que en el segle IV Sant Basili fou acusat de negar la Providència per çò com no volia relligar-s'hi.

§ 1. *Teoria del desplegament progressiu.* — Si partim de tres fets igualment certs: 1.er, que l'estudi de tots els llenguatges coneguts ens inclina a admetre en tots ells un període de gran simplicitat i d'estructura radical; 2.^{on}, que el llenguatge mimic i el parlat són gairebé inseparables; 3.er, que amb l'un i amb l'altre podem donar-nos a entendre, si bé el parlat és infinitament més perfectible que el mimic; no ens serà difícil d'acceptar com la més versemblant de totes les teories respecte l'origen del llenguatge, la teoria de les arrels, o del DESPLEGAMENT PROGRESSIU.

Es raonable de creure en un llarg període de signes parlats espontàniament imitatius, i en un de més llarg encara de signes espontanis i tradicionals barrejats. Als segons anirien sobrepasant gradualment els primers fins a arribar l'estat actual de coses, on la creació de nous signes és sols esporàdica i raríssima, car tots els signes parlats són tradicionals i es despleguen en cada comunitat no més que per evolució i combinació i per contacte de comunitats estrangeres. Els signes del llenguatge primitiu havien d'ésser, doncs, de la natura dels que hem nomenat «arrels», signes integrals, significatius en llur totalitat, sense cap element relatiu com els que hem nomenat «sufixos».

No podem imaginar, doncs, el llenguatge primitiu si no sabem formar-nos idea que es pot parlar sense parts de l'oració. Un esguard de llàstima o d'horror, un gest de fàstig o d'acolliment, un murmur d'assentiment o d'interrogació, etc., són tan significatius com una

oració sencera, i per una oració poden ésser traduïts, i viceversa. Així, l'oració «jo vull que us n'aneu», pot ésser perfectament substituïda — i tothom l'entendrà — per un gest, per una ganyota. Amb el mateix gest, però, indicarem altres oracions emparentades amb aquella; per exemple, «que marxin», «ves-te'n», «feu-vos enllà», etc., llur modalitat específica no venint del gest, sinó de les circumstàncies que l'envolten. Imaginem, doncs, una articulació que de primer acompanya aquest gest, aquesta ganyota, i que després els substitueix en llur plena significació, i tindrem una idea de la valor holofràstica de les arrels. Encara avui la conserven, i de tothom és compresa, moltes interjeccions i nostra paraula *rai*, que en traduir a una altra llengua l'hem d'explanar amb tota una oració.

Els primers i informes signes parlats han vingut canviant-se en la immensa i rica varietat de llenguatges existents. Quan? No pot aclarir-se. Com? Sols pot fer-nos-ho pensar la manera com el canvi es produeix en els llenguatges ara vius i s'ha produït en aquells de què tenim notícies. Només, doncs, que per inducció podem suposar-ho. Malauradament, és de molt poques llengües que en podem conèixer la història des d'uns 3,000 o 4,000 anys ençà, i la comparació històrica i filològica no ha estat desplegada més que en la família indoeuropea.

La primera distinció que pot assenyalar-se — no formal, sinó de sentit — és la de les arrels PRONOMINALS o signes de posició, respecte del conjunt total de les arrels.

La distinció formal neix de la combinació d'una mena d'arrels amb les altres. Les arrels predicatives, amb l'additament de les demostratives o pronominals, es localitzen en el temps, constituint el VERB, que es conjuga per persones i per nombres, i sense aquell additament són NOMS. En distingir-se el verb i nom queda establert el llenguatge tal com nosaltres l'entendem.

La declinació — localització de l'arrel en l'espai — es forma mitjançant les desinències, que distingeixen cas, nombre i gènere.

Hi ha tres hipòtesis per explicar l'origen de les desinències casuals: l'*evolució*, defensada per Schlegel; l'*aglutinació*, que Bopp la creu d'arrels pronominals i Pott de preposicions, i l'*adaptació*, proposada per Ludwig. Comparant les desinències casuals amb els sufixos de derivació, es veu la identitat de molts dels uns i de les altres.

L'aparició del nombre dual sembla anterior a la del plural.

La declinació, amb les seves distincions de cas i de nombre, és anterior a l'aparició del gènere gramatical: paraules tan fonamentalment sexuals com *pare* i *mare* — que es declinen, però, sense cap diferència en les llengües indoeuropees — clarament ho demostren.

L'origen del gènere gramatical en les llengües flectives, les úniques que el posseeixen, és, per cert, una de les qüestions més difícils i més interessants, alhora morfològiques i sintàctiques. I no està localitzat el problema a la història del gènere en el substantiu: més sorprenent és la seva introducció en l'adjectiu. Els pronoms de primera i de

segona persona, que són certament molt antics, no presenten en indoeuropeu cap rastre de gènere. Els de tercera, que són més de la natura d'adjectius directes, en tenen.

A la qüestió, com el gènere gramatical neix en el substantiu, s'ha respost per molt de temps que l'home primitiu era donat a la personificació, adornant els éssers inanimats amb vida, i atribuint-los influències favorables o contràries damunt sa pròpia existència. La resposta és insuficient.

Fins i tot donada la tendència, molt discutible, a la personificació, no explica perquè els objectes personificats havien d'ésser presos els uns com a masculins i els altres com a femenins. Ni tampoc és veritat, com s'ha dit, que pels animals el nom genèric és masculí en les espècies més grans i fortes, i femení en les més petites i febles. Tant en grec com en llatí, *Ilop* és masculí i *guineu* és femení, però *anyell* o *pollastre*, l'animal que la guineu roba del ramat o del galliner, és generalment masculí. Masculí es també en aquelles llengües *rata*, però femení *fura* i *gat*.

Brugmann completa la teoria de la personificació, dient que el gènere quedà lligat a certs sufixos, per çò com s'esqueien sovint en paraules que marcadament implicaven sexe. Per haver-se escaigut en antic indoeuropeu que molts noms de dona i femella acabaven en *-a* i que molts de mascle acabaven en *-o*, resultà que aquell sufixo prengué el significat de sexe femení i aquest el de masculí. Molts temes, però, quedaren indicant l'un i l'altre gènere.

Progressant el seu desplegament, el verb pervé a les conjugacions temporals i modals.

El nom, per una distinció més semàntica que formal, es parteix en les dugues categories de substantiu i adjectiu, i romanent de vegades indeclinable dóna origen a certs ADVERBIS.

D'origen demostratiu o pronominal són alguns adverbis de lloc, que esdevenen PREPOSICIONS, i també les CONJUNCIONS. L'ARTICLE, en les llengües que arriben a tenir-ne, és de formació moderna, històricament constatable, i s'origina per l'afeblir-se d'un pronom demostratiu.

§ 2. *Crítica*. — La raó per acceptar en la història del llenguatge un període radical que de cap llengua no es conserva, és en gran part teòrica, per çò com no hi ha d'altra hipòtesi que es conciliï amb cap idea acceptable respecte l'origen natural del llenguatge. La llei de simplicitat dels començaments és absoluta per naturalesa en cada institució i en cada producte de l'exercici de les facultats humanes. Pensar que els primers signes parlats tinguessin dugues parts — una de radical i una de formativa —, fóra igual, com diu gràficament Whitney, de pensar que les primeres olles tinguessin nanses o les primeres cabanes dugues cambres.

La teoria del desplegament progressiu té una base històrica en el fet que, en tots els períodes coneguts del llenguatge humà, veiem

elements formatius venint d'antigues paraules independents, per exemple: en anglès, *-ly* de *like*; en neollatí, les terminacions de l'imperfet i del condicional, que són el present i l'imperfet de *habeo*, etc.

Per l'estructura que veiem avui en idiomes molt endarrerits, i pels sistemes de desplegament que modifiquen encara les llengües modernes i avençades, podem, doncs, acceptar que els primers llenguatges, sortint de llur radicalisme primitiu, han progressat fins arribar a les més complexes estructures.

Qui amb més d'intransigència ha combatut la teoria del desplegament progressiu — magistralment exposada per Whitney — ha estat Sayce. Les seves raons, però, no convencen, i totes elles neixen per no voler prescindir d'un període embrionari en la història del llenguatge, i per veure com una valla insaltable el límit esfumadís que separa les llengües flectives de les aglutinants i les aglutinants de les isoladores.

III. — SOLUCIONS A LA QÜESTIÓ DE LA UNITAT

Si admetem la teoria de les arrels — o si n'admetem qualsevol altra de les proposades — admetem la unitat d'estructura del llenguatge primitiu.

I la unitat de material?

El més probable és que no existís. Tot fa pensar en un llarg període sense llenguatge tradicional, sense perpetuació de formes fixes, durant el qual el llinatge humà, bé que fos únic en son origen, hauria pogut ja escampar-se, i estar disgregat a l'hora de començar el llenguatge hereditari.

Si se'm preguntés, però, aquest material únic o divers — segurament divers — d'on prenia naixença, em decantaria per igual envers la teoria del menor esforç o de les articulacions instintives, que el llenguatge dels infants desperta, i envers les teories de la imitació derivades de aquella d'Epicur, — la interjecció, l'onomatopeia material i fins l'onomatopeia moral, que podríem dir-ne de la imitació defensada en el *Cratíl*. El llenguatge imitatiu, però, passa ràpidament a convencional; més ben dit, la imitació és inseparable de la convenció. *Cucut* és un nom format per imitació onomatopeica del cant d'un aucell mascle, però el mateix nom donem a la femella i als petits, que no canten, i al mascle en les estacions mudes. La relació entre la cosa i la paraula, com diu Renan, mai no és necessària ni mai no és arbitrària: sempre és motivada.

Resumint. No reclamant innecessàriament la intervenció divina, el llenguatge és invenció humana. La unitat de la seva estructura primitiva sembla ben establerta. La unitat de material escapa a tota investigació lingüística: ella *pot* existir essent la raça una. La lingüística, bé que s'endinsi en el passat, mai no serà la ciència dels orígens.

INDICACIÓ BIBLIOGRÀFICA

En la impossibilitat de donar aquí una bibliografia, tant de les qüestions teòriques de la lingüística, com de cascuna de les famílies de llenguatges, em plau de remetre a les molt completes que W. D. Whitney i P. Giles donen en *The Encyclopaedia Britannica*, 11.ª edició, vol. XXI (Cambridge, 1911), pàgs. 429, 437 i 438. Per obres referents a les llengües indoeuropees i publicades des de 1890, vegeu W. Streitberg, *Beiblatt zu den indogermanischen Forschungen*, en l'*Anzeiger für indogermanische Sprach- und Altertumskunde*.

ÍNDIX

	Pàgs.
I. — QUÈ ÉS UNA LENGUA	3
1. — <i>Llengua. Lingüística.</i>	3
II. — <i>Elements del llenguatge</i>	3
§ 1. Els sons	4
§ 2. Paraules	5
§ 3. Accent	6
§ 4. Construcció	6
III. — <i>El llenguatge i el pensament.</i>	7
IV. — <i>Dinamisme del llenguatge.</i>	7
§ 1. Evolució fonètica	8
§ 2. Analogia	9
§ 3. Renovació lèxica	10
§ 4. Alteració semàntica	12
V. — <i>Efectes del dinamisme</i>	14
II. — CLASSIFICACIÓ DELS LENGUATGES	14
I. — <i>Gramàtica comparada</i>	18
II. — <i>Classificació morfològica</i>	19
III. — <i>Classificació genètica.</i>	27
III. — ORIGEN DEL LENGUATGE	27
I. — <i>El llenguatge primitiu cau fora de la història</i>	28
II. — <i>Hipòtesi respecte del llenguatge.</i>	28
§ 1. Teoria del desplegament progressiu	30
§ 2. Crítica	31
III. — <i>Solucions a la qüestió de l'unitat</i>	32
INDICACIÓ BIBLIOGRÀFICA	32

J. TARRÉ, PREV.

NOCIONS DE LITURGIA CRISTIANA

PER

J. TARRÉ, PREV.

Un volum . . . . . 35 cènts.

Mossèn Tarré és autoritat reconeguda en qüestions de Liturgia. D'altra banda, és un veritable escriptor amant de la claretat i el mètode. D'on naix un doble interès per al lector d'aqueix manual.

(*La Veu de Catalunya*)

LA METAFÍSICA

DE

FRANCESC XAVIER LLORENS

Un volum . . . . . 35 cènts.

La Metafísica, de Llorens, el cèlebre mestre de mestres, ha estat adaptada als manuals MINERVA per mà expertíssima, que ha conseguit condensar en trenta dugues pàgines el pensament del que fou doctíssim professor de nostra Universitat i una de ses glòries més llegitimes.

(*Diari de Girona*)

F. XAVIER LLORENS
Prof. que fou a la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona

EN PREPARACIÓ

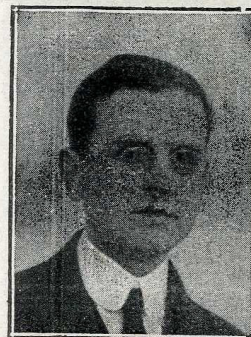
COM S'ORDENA I CATALOGA UNA BIBLIOTECA

PER

JORDI RUBIÓ

Un volum . . . . . 35 cènts.

L'existència de grans biblioteques públiques fomenta l'amor al llibre i la creació de biblioteques particulars. Són legió a casa nostra els que desitgen posseir un bell mètode pera catalogar i ordenar els seus llibres.

JORDI RUBIÓ, Director de la Biblioteca de Catalunya